

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Анотація. Цифровізація освіти – принципово нове явище в розвитку сучасного суспільства, перспективи і ризики якого вивчені недостатньо. При дослідженнях перспектив цифрової освіти особливий наголос необхідно робити на філософсько-антропологічному вимірі цих процесів.

Ключові слова: цифрове суспільство; освіта; особистість; ризики.

Abstract: Digitization of education is a fundamentally new phenomenon in the development of modern society, the prospects and risks of which are insufficiently studied. When studying the prospects of digital education, special emphasis should be placed on the philosophical and anthropological dimension of these processes.

Key words: digital society; education; personality; risks.

Сучасний світ стрімко розвивається в напрямку цифрового суспільства. В рамках останнього цифровізація освіти – принципово нове явище, перспективи і ризики якого досліджуються явно недостатньо. Щоб зрозуміти та оцінити дане явище, його треба розглядати в межах системного підходу, у єдності із змінами в економіці, політиці, культурі. При цьому соціогуманітарні науки, які досліджують ці сфери соціального функціонування завжди ставлять в центр наукового аналізу людину, адже вона постійно присутня в самому об'єкті дослідження. Тому при дослідженнях процесів цифровізації освіти, особливий наголос треба робити, на наш погляд, на перетворення особистості, на ті антропологічні перспективи та супутні ризики, які виникають в умовах цифровізації освітнього процесу.

На думку окремих фахівців цифрове середовище розділило сучасне суспільство на «цифрових аборигенів» та «цифрових іммігрантів» [1]. Перші зростали та розвивалися у цифровому середовищі, комп'ютери, інтернет, смартфони та гаджети є їхнім природним середовищем. Другі, представники більш старших поколінь вимушені знову адаптуватись до нової цифрової реальності, вчитися новим механізмам комунікацій. Це стає суттєво важливим вже сьогодні для ефективної організації та здійснення освітнього процесу, оскільки у ВНЗ, наприклад, склалась в певній мірі ситуація, в якій викладачі, будучи «цифровими іммігрантами», спілкуючись «старою мовою», навчають покоління цифрових аборигенів, які спілкуються та розуміють уже іншу мову [1].

Цифровізація освіти – принципово нове явище, перспективний і ризиковий потенціал якого для суспільства є неочевидним. Щоб оцінити це явище, необхідно, ще раз наголосимо на цьому, розглядати його з позицій тих змін, які очікують людину, особистість, учасника освітнього процесу, причому не тільки «цифрового аборигена», але і «іммігранта».

Філософи та педагоги наголошують що в умовах цифровізації освіти, коли ми переходимо переважно на наглядно-образний тип подання інформації, відбувається дераціоналізація суспільної та індивідуальної свідомості. Культура роботи з письмовими та друкованими текстами, понятійно-абстрактне мислення як еталон освітніх стратегій поступово будуть відходити у минуле. Життя у віртуальній реальності приведе до ризику міфологічного способу сприйняття дійсності, переважно емоційно-чуттєвого відношення до неї, до зростання афективної складової соціальних комунікацій, до збільшення конфліктних ситуацій в людських спільнотах різних рівнів.

Крім того «цифра» сприяє зростанню формалізації освітніх та поєднаних з ними процесів, що погіршить якість освіти, адже маргіналізується все що не може бути обраховане, що не піддається логіці цифрових взаємодій, тобто, по суті, весь аксіологічний простір, а особливо те, що не має економічних вигод – фундаментальна наука, мистецтво, та взагалі вся гуманітарна сфера. Одним із суттєвих ризиків цифровізації освіти можна також вважати все більш глибоке «занурення» у світ цифрових відносин, скорочення взаємодій з наявною, константною реальністю. Сучасна наука явно не достатньо вивчає процеси віртуалізації життєвого простору особистості. Наскільки може глибоко

«зануритись» особистість у світ цифрових взаємодій, які зміни відбуваються в особистості, що живе переважно в умовах цифрового контенту, які типи залежностей виникають тут – ці та інші питання ще потребують глибоких досліджень.

Необхідно також підкреслити, що цифровізація освіти – це не самостійний, відокремлений процес, а складова в цілому цифровізації суспільства, тобто формування цифрових відносин в соціумі в широкому сенсі. На ціннісні орієнтації суттєвий вплив здійснюють соціально-економічні та політичні умови, в яких відбувається соціалізація «цифрових аборигенів». Становлення сучасної молоді відбувається в умовах економічної та політичної нестабільності, військових та терористичних загроз, можливостей масового розповсюдження інфекційних та інших захворювань. Всі ці чинники, на думку педагогів та психологів, приводять до того, що головним життєвим принципом сучасної молоді стає принцип «тут і зараз», тобто вони не хочуть працювати на тривалу перспективу, їм потрібні блага і задоволення вже зараз.

Водночас, цифрове покоління значно гірше розбирається в почуттях та емоціях, їм важче переживати все вербально, вони більш схильні до аутизації, тобто занурення в себе, в свій внутрішній світ, вони важче переживають невдачі, не завжди вміють справлятися з міжособистісними конфліктами тощо [1, 2, 3]. Всі ці характеристики свідчать, що у цифровому соціумі формується новий суб'єкт освітнього процесу, який не зовсім відповідає актуальним запитам соціуму та його членів, хоча основне призначення цифровізації освіти – якраз і полягає у формуванні нового типу особистості, необхідного саме цифровому суспільству.

Цифрова революція, за виразом М. Хардта, передбачає «антропологічний висхід» [4], трансформацію власне самої людини, перехід її в інший, постлюдський стан, про що наголошують сучасні дослідники [4; 5]. А сучасна система освіти мабуть повинна відповідати на запити цифрового світу та відповідно цього мінятися і сама в напрямку актуалізації нових освітніх технологій по формуванню нових людей, які будуть жити і працювати в нових віртуальних світах. Проте, буде надзвичайно скорботно, якщо вона (освіта) не залишиться ще й відомою всім нам територією усталеного в культурі протягом історії людства антропологічного типу, виконуючи його охоронну функцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Prensky Mark. Digital natives, digital immigrant. URL : <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
2. Мирошкина М. Р. Цифровое поколение в образовании : науч. докл. по результатам комплексного междисциплинарного исследования «Цифровое поколение. Портрет в контексте образования». URL : <http://ippdrao.ru/wp-content/uploads/5622-tsfirovov-pokolenie-v-obrazovanii-nauchnyj-doclud-po-rezultatam-issledovaniya.pdf>.
3. Нечаев Н. Н., Дурнева Е. Е. Цифровое поколение : психолого-педагогическое исследование проблемы. Минск : Педагогика. 2016. №1. С. 36-45.
4. Хардт М., Негри А. Империя; пер. с англ.; под ред. Г. В. Каменской, М. С. Фетисова. М. : Праксис, 2004. 440 с.
5. Кутырев В. А. Человеческое и иное : борьба миров. СПб. : Алетейя, 2009. 262 с.

Нікіфоров Петро Опанасович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, e-mail: p.nikiforov@chnu.edu.ua.

Nikiforov Petro – doctor of economics, Professor, Head of the Finance and Credit, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, e-mail: p.nikiforov@chnu.edu.ua.